

Joan Rebull.
Sense temps,
sense maneres

David Figueres

a construir un monument a Marià Fortuny, que Rebull havia ideat amb l'arquitecte Antoni Puig i Guiralt, no fos triat. L'opció escollida no es va arribar a realitzar mai. El 1929, en un moment de vacil·lacions en la seva carrera artística, protagonitza un fet insòlit. Al Teatre Bartrina, acompanyat per la música que feia un fonògraf, pronuncia una curiosa conferència on alhora que traça ràpids dibuixos, deixa anar una sèrie de curioses sentències tals com "l'escultura ha de tancar com una circumferència", "hi ha infants que neixen, creixen i moren com un patata" o "la fumera del ble del meu quinquè barrina el blanc sostre de la meua cambra". El 1937, trobem Rebull entre els firmants del manifest de protesta per la bomba que, fruit d'un bombardeig, va derruir bona part de la biblioteca. La bomba assassinà l'auxiliar de servei Regina Figuerola i Rebull, neboda de l'escultor. Potser la darrera mostra pública del nexa entre Rebull i el Centre es donà el 1949 quan, en commemoració del 90è aniversari de la casa, oferí un bust per tal que es vengués i, amb els diners obtinguts, es dotessin dues beques que portaren els noms

TOT I QUE LES OBRES GENERALS POSEN COM a exemple paradigmàtic del noucentisme l'obra escultòrica del reusenc Joan Rebull i Torroja (1899-1981), el cert és que Rebull sempre es manifestà en dins d'aquesta circumstància. Si bé a primer cop d'ull les característiques formals del seu art fan pensar en els plantejaments que adoptà el noucentisme per bastir el seu particular cànon, i acceptant que seria arriscat afirmar, amb tota contundència, que no hi ha ni rastre de certs paral·lelismes entre aquest corrent i el fer de Rebull, el cas és que un estudi exhaustiu del conjunt de la seva obra farà que ens adonem que Rebull coincidí amb els noucentistes tan sols en la manera d'apropar-se a la realitat, però no pas en la manera d'interpretar-la en la seva absoluta dimensió. El sedàs de la seva tremenda personalitat reté, en menor o major mesura, tota influència aliena a la seva visió cosmològica del fet artístic. "L'escultura és una realitat plàstica; no és una imitació del model, ni tampoc una instantània: sinó és

de Tomàs Bergadà, la de pintura, i Joan Roig i Soler, la d'escultura.

'El Centre de Lectura. Una institució ciutadana. Pere Anguera i Nolla. Edicions 62. Barcelona, 1977. Referències trobades de Conrad Felip: pàgines 71, 108, 116, 158, 162 i 172. A la pàgina 208, Anguera dona notícia d'una conferència titulada "Reus i l'avicultura". El Sr. Conrad Felip i Sugrañes ens indicà que aquella xerrada la donà ell el 1950, i no el seu pare, tal i com s'indica.

Per a la confecció d'aquest article ens ha estat útil la consulta dels següents llibres sobre Rebull:

L'escultor Joan Rebull. Josep Selva i Vives. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1960.

L'escultura de Joan Rebull. J. Corredor-Matheos. Àmbit Serveis Editorials. Barcelona, desembre de 1991.

Joan Rebull escultor 1899-1981. Catàleg de l'exposició que es va poder veure al Museu Comarcal Salvador Vilaseca de Reus, el 1999, amb motiu del centenari del seu naixement. Fundació la Caixa. Barcelona 1999.

fixar, o plasmar, un moment viu i eternitzar-lo", ens dirà ell mateix. El crític Sebastià Gasch sintetitzà, amb gran encert, els plantejaments de l'escultor. "Rebull sap copsar exactament aquell esperit que viu dins de la matèria, al coneixement del qual arriba per vies purament intuïtives. Rebull sap que aquest esperit ha de brillar, no sobre una matèria caòtica, desordenada, sinó sobre una matèria proporcionada. Animat d'un agut sentit estructural, netament arquitectònic, Rebull basteix les seves construccions, tot i esforçant-se d'ordenar lògicament els seus volums, en l'espai. Aquest control intel·lectual, però, que venceria fàcilment la inspiració creadora dels mediocres, no aconsegueix de dominar la intuïció del nostre escultor. En ell, aquesta intel·ligència reguladora vigila constantment les extralimitacions de l'instint generador de lirisme". El control d'aquest lirisme serà, en Rebull, una constant. Partint de l'esquer d'una aparent quotidianitat realista, a mesura que ens endinsem en l'univers

que ens ofereix qualsevol de les seves escultures, la contemplació, feta amb tot el rigor de la nostra sensibilitat, ens fa adonar que l'obra evoluciona fins que el realisme que ens ha cridat l'atenció es dilueix deixant pas a una idea; una emoció, que adquireix una corporeïtat abstracta davant nostre, però que erigeix, amb una tangibilitat nítida, una emoció pura i compacta en el nostre ésser íntim. Unes paraules del poeta i pintor Narcís Comadira quan afirmava que "l'art neix alhora de la nostàlgia d'eternitat i de la confiança en la matèria", adquiriran plena vigència en el cas de Joan Rebull.

Context artístic

Després d'haver fet un parell d'exposicions al Centre de Lectura anys abans, es donà a conèixer a Barcelona al costat del grup anomenat dels "Evolucionistes", que adoptaren aquest nom en reconeixement d'un article que el pintor Torres-Garcia publicà el 1917 a la revista *Un enemic del poble*. L'article portava per títol "Art-evolució" i era una resposta al noucentisme imperant que, almenys pel que fa a la plàstica, vivia un temps de replantejaments estètics importants, degut, principalment, que els moviments internacionals que sorgiren durant aquella època (1907, "Les madamoiselles d'Avignon", de Picasso; 1909, el manifest futurista de *Marinetti* o el daltabaix que provocaren els ballets russos de Serge Diaghilev el 1917), per força havien de tenir alguna influència entre els nostres artistes plàstics. Tot i l'aparent homogeneïtat que s'ha pretès atorgar a tot el que porta l'etiqueta de noucentista, el cert és que almenys en el que fa referència a la pintura i a l'escultura, aquesta voluntat de conferir una sèrie de conceptes absoluts a tot el que fa referència a aquest moviment tan sols s'aconseguí en part, perquè l'eclecticisme dels integrants d'aquesta nova concepció va fer que molts es fessin amb aquests preceptes, mentre no adquirien la maduresa necessària per a expressar-se amb tota la rotunditat individual.

la d'una manera veraç i no com una confrontació als corrents convulsos més amunt detallats, i que, d'altra banda, marcarien les pautes artístiques del segle XX.

Rebull exposa al costat dels "Evolucionistes" el 1923, havent tornat d'un viatge a París i a Londres; un viatge que resultà fonamental per tot el que hi pot veure. Fins aproximadament el 1926, any en què fixa la seva residència a París, en el seu treball es poden veure influències de Manolo Hugué i les primeres mostres d'una recerca que el portaria a adoptar formes egípcies, on busca l'emoció a partir d'un hieratisme intrigant. És a París, amb una obra més o menys consolidada pel que fa a adoptar uns paràmetres artístics que anirà fent evolucionar, que començarà una de les etapes creadores, més interessants.

Plenitud

El 1927 l'escultor Apel·les Fenosa el presenta a Pablo Picasso, una relació que seguirà de manera intermitent al llarg de la seva vida. És d'aquest període una de les obres més celebrades de Rebull: "Retrat del meu fill Jordi" (1927). Executat amb fang sense coure. L'expressió d'aquest infant ens sobta pel poder d'atracció que exerceix en nosaltres. Ens remetem al que diem més amunt: la trampa d'aquest realisme ens convida a desfullar-lo com una carxofa per arribar al cor de l'emoció, oblidant aquella innocent infantesa que ens convida a emprendre la travessa per assolir una catarsi subtil i torbadora alhora.

Cal dir que Rebull, a través de diferents retrats, disciplina en la qual reeixí admirablement, immortalitzarà els seus fills amb una tendresa artística absoluta, tant els que tingué del seu primer matrimoni amb Anna Rodríguez: "Jordi" (1927), "Elvira" (1934) —que naixeria cega i a qui Rebull dedica potser els retrats més bells— i "Xavier" (1938); com els que compartí amb Concepció Ferrer més tard: "Cristina" (1947) i "Raimon" (1954). La majoria foren executats amb terra o fang, volent donar-los, a més de la bellesa explícita que podem observar, una força tel·lúrica addicional fruit del material utilitzat, simbolitzant el nexa paterno-filial.

L'evolució seguirà a la dècada dels 30, probablement l'època de més esplendor creativa de

Rebull. El fet d'haver assolit plenament un discurs creatiu, li permet d'invertir tota la seva energia en unes coordenades perfectament delimitades, sense que això suposi unes limitacions, ans al contrari, perquè el seu art es mou entre aquests topalls, desfermant una obra d'una insòlita personalitat, lligada per un fil primíssim, on cada petit tret assolirà dimensions gegantines pel que respecta a l'aïllament general de l'escultura i al que ens transmet. Són moltes les escultures dignes d'esment, durant aquest període. "O" (1933), que comparteix amb "Retrat del meu fill Jordi", una inusitada bellesa en l'expressió de la mirada. Ambdues tenen els ulls pintats, a més d'un misteriós i profund desvetllament de compassió estètica, molt més pronunciat en aquesta darrera obra, en la qual el posat aparentment desmenjat no dona indicis d'una acció o d'un moment, sinó que exerceix com un mirall, reflex de la nostra estupefacció, per tant com ens evoca. A "Maria Rosa" (1935) se li poden aplicar les mateixes característiques que abans. La mirada estàtica d'aquesta obra de pedra policromada afusella el sentit amb la seva vulnerabilitat i el lleu, molt lleu, moviment de les trenes, suggereix amb subtilitat les pautes no perquè compreguem sinó perquè sentim. "Elvireta" (1939) és una bona mostra de la tendresa a què ens referiem quan parlàvem de les obres que fan referència als seus fills. Aquí la tendresa és més natural, menys conceptual, aconseguida per una lleugera torsió del cap, a la dreta.

L'època d'esplendor artística de Rebull coincideix amb una vinculació política i docent. El 1932 és elegit diputat per Estat Català al Parlament de Catalunya, i intervé activament en la reorganització de les Exposicions Oficials d'Art. El 1935, obre una escola taller a Tarragona amb diversos mestres.

Exili

L'any 1938, a causa de la Guerra Civil, Rebull ha d'exiliar-se a París. A la capital francesa té relació amb diversos intel·lectuals catalans en la seva mateixa situació, com el pintor Joaquim Sunyer, Carles Riba o Apel·les Fenosa. També es retroba amb Picasso. Rebull, d'un gran temperament vital, deixa palesa en la seva obra la inconformitat de sentir-se en un país per força. La seva obra destil·la, durant aquesta època, una